

15

Terreinobservaties en veldinterviews

De techniek

Een minder formele – en daarom vaak onderschatte – 'inspraaktechniek' bestaat erin om het **terrein gedetailleerd te onderzoeken, op zoek naar sporen van gebruik**. Men kan ook **enige tijd op het terrein verblijven om gebruikers (kinderen en volwassenen) te observeren** en eventueel **informele gesprekjes** aan te knopen met toevallige bezoekers.

Bij veldinterviews werk je het best met een **semi-gesloten vragenlijst**. Dit is een standaardvragenlijst met eerder open vragen, die enkel ingezet wordt om het gesprek te openen en om op terug te vallen wanneer het gesprek stilvalt.

De kunst bestaat er dan vooral in om in te gaan op wat de geïnterviewden zélf aanbrengen en om hen met zo weinig mogelijk 'sturing' aan het woord te laten over de ruimte en de omgeving. Kinderen aanspreken op het terrein is echter niet evident. Een aantal basisregels dient te worden gerespecteerd.

Terreinobservaties en veldinterviews kunnen **op elk moment in het beleidsproces plaatsvinden**. Bij de opmaak van het programma van eisen helpt dit om het huidige ruimtegebruik, de noden en wensen van kinderen in kaart te brengen. In de ontwerpfase en bij toetsing van een (voor)ontwerp kan men de plannen laten zien aan bezoekers of meer gedetailleerd nagaan of bepaalde hypothesen al dan niet kloppen.

De ervaring leert dat gebruikers doorgaans erg geïnteresseerd zijn in de plannen van de gemeente en graag meedenken over eventuele bijsturing. Een **nadeel** van deze techniek is dat je enkel gebruikers bereikt. Niet-gebruikers blijven buiten beeld.

Aanpak

1. Voorbereiding

Eenvoudige terreinobservaties en interviews vergen weinig voorbereiding.

- > Zorg ervoor dat je een luchtfoto en eventuele plannen bij de hand hebt.
- > Neem een fototoestel mee.
- > Hou de '9 kernvragen om aan kinderen te stellen' bij de hand om te stellen bij toevallige ontmoetingen (zie: Deel 1: Richtlijn 7).

Meer uitgebreide veldinterviews vergen meer inhoudelijke voorbereiding:

- > Denk goed na over de vragenlijst:
 - In overleg met de ontwerpers, projectleider en beleidsmakers formuleer je de meest relevante vragen om aan gebruikers te stellen. De '9 kernvragen' uit Deel 1 (Richtlijn 7), vormen hiervoor een goed uitgangspunt, maar ze dienen verder te worden aangepast aan de concrete context. Ontwerpers en sleutelfiguren kunnen met zeer concrete (of soms ook abstracte) ontwerp vragen zitten.
 - Probeer alle vragen op de helft van een A4-blad te krijgen en maak meerdere kopies. Op de vrije helft kan je dan de antwoorden schrijven per (groepje) respondenten.
 - Maak een doordachte keuze van het visueel materiaal (luchtfoto, plannen, referentiebeelden) dat je eventueel wil tonen. Beperk dit tot maximaal 3 pagina's.

> Bij uitgebreide observaties (bijv. meer dan 1 uur), breng je best de buurt vooraf op de hoogte:

- Gebruik hiervoor zo veel mogelijk de officiële kanalen: gemeentelijk infoblad, officiële brief van de gemeente,...
- Hou ook een brief van de gemeente bij de hand, en eventueel een badge om je te legitimeren.
- Het feit dat de interviewer een plan, luchtfoto of referentiebeelden bij de hand heeft, maakt duidelijk dat hij/zij een zekere kennis heeft van het project en het terrein. Dit schept vertrouwen aan kinderen en volwassenen.

2. De sessie uitvoeren

1. Terreinonderzoek naar gebruikssporen

> Situeer het terrein op plan en duid aan op plan:

- waar de barrières zitten (spoorweg, drukke wegen, water,...)
- waar andere voorzieningen liggen die relevant zijn voor kinderen
- hoe de publieke ruimte zich verhoudt tot bewoning
- waar belangrijke fiets- of voetgangersverbindingen zijn

> Verken elke uithoek van het terrein, ook eerder verborgen of 'verboden' plekken

> Zoek naar sporen van gebruik en duid aan op plan:

- gebruiksroutes: platgetreden paden in lang gras, uitgesleten sporen in het zand, bandensporen,...
- sporen van spel of gebruik: resten van kampen, klim- en slijtsporen op speeltoestellen of groenvoorzieningen, linten of verf van

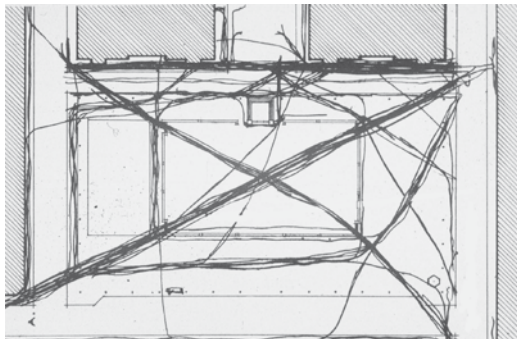
jeugdbeweging, slijtsporen op straatmeubilair of trappen van skate, graffiti of inkervingen, blikjes of snoepverpakking,...

Sporen van informeel gebruik en spel: Resten van kampenbouw, indianenpaadjes, verfresten,...

2. Terreinobservaties

- > **Kies een tijdstip en weersomstandigheden** uit waarop de kans groot is dat er gebruikers zullen zijn. Bij systematische observaties varieer je tijdstip (spreiding van uur en dag in de week) en weersomstandigheden.
- > **Blijf enige tijd op het terrein en observeer wat er gebeurt.**
- > **Let vooral op:**
 - Verblifzones: Zones waar kinderen méér doen dan enkel voorbijkomen.
 - Types activiteiten: Wat doen ze op welke plek?
 - Belangrijke verbindingen
- > **Noteer alles op kaart of observatiefiches. Maak eventueel schetsen.**
- > **Probeer enkele foto's te maken:**
 - Er zijn situaties waarin dit niet opvalt en min of meer gepast is, bijv. op een toeristisch plein.
 - In een wijk- of buurtruimte vraag je toestemming aan de personen. Dit kan meteen aanleiding vormen voor een informeel interview.

Schets van gebruiksroutes op een plein

3. Veldinterviews

> Stap 1: Gebruikers aanspreken:

Gebruikers aanspreken op het terrein vraagt telkens wat moed, maar de praktijk leert dat de meeste volwassenen en kinderen graag deelnemen aan een gesprek over hun woonomgeving.

Enkele tips om de eerste stap te zetten:

- **Wek zelf wat nieuwsgierigheid op** door bezig te zijn met het terrein: bijv. foto's nemen, uitmeten, elementen op kaart aanduiden. Zo wordt ook impliciet duidelijk dat je "iemand van de gemeente" bent.
- **Spreek bij voorkeur gebruikers aan die niet gehaast lijken.**
- **Spreek eerst de volwassenen aan die kinderen begeleiden of die in de buurt zijn.** Probeer gaandeweg wel kinderen in het gesprek te betrekken en vraag aan de volwassenen of je jouw vragen ook aan de kinderen mag stellen. Vraag toestemming aan de ouders wanneer je foto's wil nemen.
- **Hou de gesprekjes met onbegeleide kinderen kort** (max. 10 minuten). Neem in dit geval ook geen foto's.

> Stap 2: Introductie van jezelf en het project:

De gebruikers moeten, bij wijze van spreken, in 3 zinnnetjes te weten komen:

- wie je bent en wat je doet
- welke ruimte wordt aangepakt en wat de plannen van de gemeente zijn
- wat de timing is voor uitvoering.

Geef aan dat ze op elk moment het gesprek kunnen beëindigen. Als ze vragen "Hoe lang zal dit duren?" is het beste antwoord "Zolang je zelf wilt".

> Stap 3: Eerste vraag:

- **Grijp de onmiddellijke omgeving aan als startpunt** voor een gesprek:
"Komen jullie hier dikwijls of kom je hier nu enkel toevallig voorbij? Waarom is dit een leuke/ minder leuke plek? Wat doe je hier dan zoal?"
- **Ga dieper in op wat de gebruikers antwoorden**, zelfs al gaat het over andere plekken. Dit zal helpen om de plek beter te situeren. Je kan de projectplek ook vergelijken met die andere plekken.
- **Noteer steunwoorden** of veelzeggende letterlijke uitspraken.

> Stap 4: Verdere gesprek:

Stel verdere vragen, al dan niet terugvallend op de voorbereide vragenlijst, en luister goed naar wat geïnterviewden aanbrenge. Voor het verdere gesprek kan je algemene interviewtechnieken toepassen. Enkele concrete tips:

- **Verwijs in jouw vragen naar zaken die de geïnterviewden zelf reeds hebben gezegd.** Probeer antwoorden in eigen bewoordingen samen te vatten (parafraseren), en vraag of het dat is wat ze bedoelen.
- **Probeer iedereen te betrekken in het gesprek** en hou rekening met sociale druk of machtsrelaties. Om kinderen die aanvankelijk stil bleven te betrekken, kan je vragen stellen als:
"Misschien is dat anders bij jou?"
"Is dat ook zo bij jou, of net niet?"
Door deze formulering krijgen ze de mogelijkheid om in te gaan tegen wat voordien gezegd werd.
- Korte **stiltes** kunnen de geïnterviewde ertoe aanzetten om verder te praten. Voorkom

Terreinobservaties en veldinterviews

echter langere stiltes door op tijd een nieuwe vraag voor te bereiden.

- **Laat afbeeldingen en referentiebeelden zien** wanneer het gesprek wat dreigt stil te vallen.
- **Noteer steunwoorden** of veelzeggende letterlijke uitspraken.

> Stap 5: Het gesprek beëindigen

- **Stop het gesprek wanneer alles gezegd lijkt en de geïnterviewde zelf geen zin meer heeft** om verder te praten. Langer aandringen heeft dan geen zin meer. Let ook op stiltes en lichaamstaal.
- **Leg uit wat er met de antwoorden zal gebeuren en wanneer er veranderingen te verwachten zullen zijn** op het terrein.
- Stel een **slotvraag**: *“Hebben jullie zelf nog vragen of zijn er nog dingen die je wil zeggen?”*
- **Bedank** de geïnterviewden uitdrukkelijk voor hun tijd en input.

3. Gegevensverwerking en verslag

Een moeilijkheid bij de verwerking is dat er **veel, maar weinig samenhangend materiaal** is.

De eerste stap is om de **losse items te groeperen**: per locatie, thema, ontwerpidee,...

Afhankelijk van de hoeveelheid en kwaliteit van de data zal dit leiden tot een heel summier en wat 'puntgewijs' verslagje of een meer uitgebreid analytisch rapport, met schetsen en synthesekaarten.

Wanneer de techniek 'terreinobservaties en veldinterviews' inzetten?

Tijdstip in proces	<p>Deze techniek kan op elk moment in het proces plaatsvinden:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Bij opmaak van de projectdefinitie en het programma van eisen (vnl. identificeren van prioritaire noden en wensen) - In de vroege voorontwerpfase (vnl. identificeren van prioritaire ontwerpideeën) - Bij toetsing van een voorontwerp
Type ruimtelijk project	<ul style="list-style-type: none"> - Toepasbaar in alle types ruimtelijke projecten, tenzij ze niet toegankelijk zijn voor het publiek.
Type publiek en setting	<ul style="list-style-type: none"> - Door deze techniek worden diverse types gebruikers aangesproken. - Enkel gebruikers van publieke ruimte (niet-gebruikers komen niet in beeld)
Locatie	<ul style="list-style-type: none"> - Op het terrein
Aantal begeleiders	<ul style="list-style-type: none"> - Bij voorkeur 2, waaronder best ook een vrouwelijke interviewer, indien je veel veldinterviews wil doen. - Bij voorkeur ook de ontwerpers zelf.
Tijdsduur	<ul style="list-style-type: none"> - Voorbereiding: Nauwelijks bij terreinobservaties. Intensiever indien systematische interviews. - Uitvoering sessie: Naar keuze - Opmaak verslag: Afhankelijk van hoeveelheid data
Benodigde materialen en budget	<ul style="list-style-type: none"> - Foto toestel - Visueel materiaal van het project: luchtfoto, plannen, referentiebeelden - Kopieën van vragenlijsten
Combineerbaar met...	<ul style="list-style-type: none"> - Combineerbaar met alle andere technieken.